

Olga Bogacz-Miętka

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

SKUTKI PODATKOWE ODPISÓW AKTUALIZUJĄCYCH WARTOŚĆ NALEŻNOŚCI

1. Wstęp

Nowelizacja ustawy o rachunkowości [Ustawa o rachunkowości...] wprowadziła zmiany dotyczące regulacji podstawowych kategorii majątkowych – ich definicji i wyceny. Ustawodawca wprowadził do polskiej rachunkowości pojęcie trwałej utraty wartości aktywów. Zgodnie z art. 28 ust. 7 ustawy o rachunkowości (uor), trwała utrata wartości zachodzi wtedy, gdy jest duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów nie przyniesie w przyszłości w znacznej części lub całości przewidywanych korzyści ekonomicznych. Uzasadnia to dokonanie odpisu aktualizującego doprowadzającego wartość składnika aktywów, wynikającą z ksiąg rachunkowych, do ceny sprzedaży netto¹, a w razie jej braku – do wartości godziwej² ustalonej w inny sposób. Konieczność takiej wyceny składników majątku wynika z jednej z nadrzędnych zasad prawa bilansowego – zasady ostrożnej wyceny, zawartej w art. 7 uor. Realizacja tej zasady przyczynia się do przedstawienia wiernego i rzetelnego obrazu sytuacji majątkowo-finansowej jednostki.

Należności są zaliczane do aktywów i, zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 12 uor, jak wszystkie aktywa, muszą spełniać jednocześnie cztery warunki zawarte w definicji aktywów. Tabela 1 ukazuje należności na tle ustawowej definicji aktywów.

¹ Zgodnie z art. 28 ust. 5 uor, w cenę sprzedaży netto składnika aktywów przyjmuje się możliwą do uzyskania w dniu bilansowym cenę jego sprzedaży, bez podatku od towarów i usług i podatku akcyzowego, podwyższoną o rabaty, upusty i inne podobne zmniejszenia oraz koszty związane z przystosowaniem składnika aktywów do sprzedaży i dokonaniem tej sprzedaży, a powiększoną o należną dotację przedmiotową.

² Zgodnie z art. 28 ust. 6 uor, za wartość godziwą przyjmuje się kwotę, za jaką dany składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane na warunkach transakcji rynkowej, pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi, niepowiązаныmi ze sobą stronami.

Tabela 1. Należności na tle ustawowej definicji aktywów

Definicja aktywów według art. 3 ust. 1 pkt 12 uor	Należności na tle ustawowej definicji aktywów
Są kontrolowane przez jednostkę	należność jest kontrolowana, gdy jednostka kontroluje korzyści, które może otrzymać z tego składnika aktywów, i do niej też należy ryzyko związane z niedotrzymaniem płatności
Mają wiarygodnie określoną wartość	wiarygodnie ustalona wartość należności najczęściej wynika z zawartych umów bądź faktur
Powstały w wyniku przeszłych zdarzeń	należność można wprowadzić do ksiąg po dokonaniu sprzedaży lub po udzieleniu pożyczki (sam zamiar sprzedaży czy udzielenia pożyczki nie powoduje powstania należności)
W przyszłości przyniosą jednostce korzyści ekonomiczne	musi istnieć możliwość zamiany należności na środki pieniężne

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Komentarz do ustawy... 2002, s. 370; Ustawa o rachunkowości ...].

Tabela 2. Należności, w odniesieniu do których dokonuje się odpisów aktualizacyjnych ich wartości:

Należności	Wysokość odpisu aktualizującego wartość należności
Od dłużników postawionych w stan likwidacji lub w stan upadłości	do wysokości należności nieobjętej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności, zgłoszonej likwidatorowi lub sędziemu komisarzowi w postępowaniu upadłościowym
Od dłużników w razie oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości, jeżeli majątek dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania upadłościowego	w pełnej wysokości należności
Kwestionowane przez dłużników oraz te, z zapłatą których dłużnik zalega, a według oceny sytuacji majątkowej i finansowej dłużnika nie jest prawdopodobna spłata należności w umownej kwocie	do wysokości nie pokrytej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności
Stanowiące równowartość kwot podwyższających należności, w stosunku, do których uprzednio dokonano odpisu aktualizującego	w wysokości tych kwot, do czasu ich otrzymania lub odpisania
Przeterminowane lub nieprzeterminowane o dużym stopniu prawdopodobieństwa nieściągalności, w przypadkach uzasadnionych rodzajem prowadzonej działalności lub strukturą odbiorców	w wysokości wiarygodnie oszacowanej kwoty odpisu, w tym także ogólnego, na nieściągalne należności

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Ustawa o rachunkowości...].

Zgodnie z przepisami art. 28 pkt 1 ust. 7 uor, należności wycenia się z zachowaniem ostrożności w kwocie wymaganej zapłaty. Zachowanie zasady ostrożności oznacza wykazywanie w bilansie należności pewnych, natomiast należności nie-

pewne należy wyeliminować z bilansu przez dokonanie odpisów aktualizujących. Odpisy aktualizujące wartość należności znajdują odzwierciedlenie w rachunku zysków i strat; obciążają pozostałe koszty operacyjne bądź koszty finansowe, w zależności od rodzaju operacji.

Na podstawie z art. 35b uor wartość należności aktualizuje się z, uwzględnianiem stopienia prawdopodobieństwa ich zapłaty przez dokonanie odpisu aktualizującego w odniesieniu do należności przedstawionych w tab. 2.

Zgodnie z art. 26 ust. 1 pkt 2 uor, oceny stanu należności dokonuje się obowiązkowo w ostatnim dniu każdego roku obrotowego przez uzyskanie na piśmie od dłużników potwierdzenia sald. W ciągu roku obrotowego należy również przeprowadzać, w miarę potrzeb, analizę sytuacji finansowej dłużnika. Jeśli zachodzą powody uzasadniające aktualizację należności, należy jej dokonać. Ocena poszczególnych wartości należności prowadząca do odpisu aktualizującego powinna uwzględniać m.in.[*Komentarz do ustawy... 2002, s. 240*]:

- okres przeterminowania należności,
- sytuację finansową i płatniczą kontrahenta,
- wyniki rozmów przeprowadzonych z kontrahentem,
- posiadane gwarancje i zabezpieczenia,
- przyczyny opóźnienia w zapłacie.

Celem niniejszego artykułu jest analiza skutków podatkowych utraty wartości należności. W artykule przedstawione możliwości, jakie daje prawo podatkowe, zaliczenia odpisów aktualizujących wartość należności do kosztów uzyskania przychodów.

2. Odpisy aktualizujące wartość należności a koszty uzyskania przychodów

Odpisy aktualizujące wartość należności obejmują należności umorzone³, przedawnione⁴ i nieściągalne⁵. Na podstawie przepisów ustawy o podatku dochodowym za koszt uzyskania przychodu mogą być uznane tylko odpisy aktualizujące wartość należności nieściągalnych, tylko pod pewnymi warunkami.

Zgodnie z art. 16 ust. 1 pkt 26a ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych...] oraz z art. 23 ust. 1 pkt 21 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych...], nie uważa się odpisów aktualizujących wartość należności za koszty uzyskania przychodów. Kosztem uzyskania przychodów

³ Należności umorzone to należności, których dochodzenia zaniechano z innego powodu niż zapłata, przedawnienie lub nieściągalność.

⁴ Należności przedawnione to należności, których nie można dochodzić na drodze sądowej, ponieważ upłynął przewidywany prawem (w kodeksie cywilnym) czas ich dochodzenia.

⁵ Należności nieściągalne to należności, których nie można wyegzekwować.

są jednak odpisy aktualizujące wartość należności, określone w ustawie o rachunkowości, od tej części należności, która była uprzednio zaliczona na podstawie art. 12 ust. 3 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz odpowiednio art. 14 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych do przychodów należnych, a ich nieściągalność uprawdopodobniono na podstawie odpowiednio art. 16 ust. 2a pkt 1 oraz art. 23 ust. 3 wymienionych ustaw.

Na podstawie wymienionych wcześniej przepisów odpis aktualizujący można zaliczyć do kosztów uzyskania przychodów, jeżeli równocześnie będą spełnione warunki zawarte w tab. 3.

Tabela 3. Warunki umożliwiające zaliczenie do kosztów uzyskania przychodów odpisów aktualizujących wartość należności

<p>Odpis aktualizujący wartość należności może być zaliczony do kosztów uzyskania przychodów, gdy:</p>	a) należność była uprzednio zaliczona do przychodów należnych
	b) odpis aktualizujący został dokonany na podstawie przesłanek wynikających z art. 35b ust. 1 uor
	c) nieściągalność należności została uprawdopodobniona na podstawie odpowiednio art. 16 ust. 2a pkt 1 oraz art. 23 ust. 3; należność uznaje się za uprawdopodobnioną, jeżeli: <ul style="list-style-type: none"> – dłużnik zmarł, został wykreślony z ewidencji działalności gospodarczej, postawiony w stan likwidacji lub ogłoszono jego upadłość obejmującą likwidację majątku, – wszczęto postępowanie upadłościowe z możliwością zawarcia układu w rozumieniu przepisów prawa upadłościowego i naprawczego lub na wniosek dłużnika wszczęte zostało postępowanie ugodowe w rozumieniu przepisów o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków, – wierzytelność potwierdzono prawomocnym orzeczeniem sądu i skierowano ją na drogę postępowania egzekucyjnego, – wierzytelność jest kwestionowana przez dłużnika na drodze powództwa sądowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Biuletyn informacyjny*... 2003].

Należy zaznaczyć, że ustawowy katalog zdarzeń uprawdopodobniających nieściągalność wierzytelności jest katalogiem otwartym, o czym świadczą wyrazy „w szczególności”, użyte przez ustawodawcę przy wymienianiu przesłanek uprawdopodobniających nieściągalność wierzytelności. W razie niewystąpienia sytuacji przewidzianych w ustawie, obowiązek uprawdopodobnienia nieściągalności wierzytelności za pomocą innych faktów i zdarzeń ciąży na podatniku. By uznać nieściągalność za uprawdopodobnioną, nie wystarczy jej potwierdzenie prawomocnym orzeczeniem sądu, lecz należy ją także skierować na drogę postępowania egzekucyjnego na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Zakończenie postępowania egzekucyjnego i wydanie postanowienia o braku majątku dłużnika stanowią okoliczność uprawdopodobnienia nieściągalności wierzytelności. Z chwilą otrzymania tego postanowienia podatnik może zaliczyć wierzytelność do kosztów uzyskania przychodów [*Biuletyn informacyjny*... 2003].

Sposób udokumentowania nieściągalności wierzytelności określa art. 16 ust. 2 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz art. 23 ust. 2 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych. Tabela 4 ukazuje, w jaki sposób – w myśl wymienionych przepisów – powinna być udokumentowana wierzytelność uważana za nieściągalną.

Tabela 4. Sposoby udokumentowania nieściągalności wierzytelności na podstawie przepisów o podatku dochodowym

Dokumenty	Uwagi
<p>Postanowienie o nieściągalności, uznane przez wierzyciela za odpowiadające stanowi faktycznemu, wydane przez właściwy organ postępowania egzekucyjnego</p>	<ul style="list-style-type: none"> – z postanowienia powinno jednoznacznie wynikać, że podstawą nieściągalności jest brak majątku dłużnika, konieczne jest więc wszczęcie egzekucji, na podstawie której zostanie wydany dokument o braku majątku – posiadanie postanowienia o nieściągalności części wierzytelności od dłużnika uprawdopodobnia nieściągalność pozostałej części wierzytelności od tego samego dłużnika, również w części nie skierowanej do egzekucji
<p>Postanowienie sądu o:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości obejmującej likwidację majątku, gdy majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania sądowego, b) umorzeniu postępowania upadłościowego, gdy zachodzi okoliczność wymieniona w pkt a, c) ukończeniu postępowania upadłościowego, obejmującego likwidację majątku 	<ul style="list-style-type: none"> – sąd wydaje postanowienie o ukończeniu postępowania upadłościowego po uprawnieniu się postanowienia, zatwierdzającego układ, oraz po zaspokojeniu lub zabezpieczeniu zobowiązań masy upadłości i wierzytelności uprzywilejowanych; to, które należności są nieściągalne, wiadomo ostatecznie po ukończeniu postępowania upadłościowego
<p>Protokół sporządzony przez podatnika, stwierdzający, że przewidywane koszty procesowe i egzekucyjne związane z dochodzeniem wierzytelności byłyby równe albo wyższe od tej kwoty</p>	<ul style="list-style-type: none"> – jeżeli wierzytelności nie są wysokie i były uprzednio zaliczone do przychodów należnych, a podatnik ma trudności z wyegzekwowaniem ich od dłużników, to w pewnych okolicznościach ich nieściągalność ma prawo udokumentować sporządzonym przez siebie protokołem – gdy przewidywane koszty procesowe i egzekucyjne związane z dochodzeniem wierzytelności byłyby równe albo wyższe od kwoty wierzytelności, podatnik ma prawo udokumentować to protokołem i na tej podstawie może zaliczyć wierzytelność do kosztów uzyskania przychodów

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Komentarz do ustawy... 2002, s. 370; Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych...].

2.1 Należności od dłużników postawionych w stan likwidacji lub w stan upadłości

Tabela 2 zawiera uregulowania uor określające wysokość, do której można tworzyć odpis aktualizujący należności od dłużników postawionych w stan likwidacji lub w stan upadłości. Odpisu tego dokonuje się do wysokości należności nieobjętej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności, zgłoszonej likwidatorowi lub sędziemu w postępowaniu upadłościowym. W razie oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości, jeżeli majątek dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania upadłościowego, odpisu dokonuje się w pełnej wysokości należności.

Tabela 5. Skutki podatkowe w przypadku należności od dłużników postawionych w stan upadłości

Zdarzenie	Skutek podatkowy
Sprzedż kontrahentowi towarów o wartości 10 000 zł + 2200 zł VAT przez spółkę X	10 000 zł (bez VAT) – przychód należny (zgodnie z art. 12 ust. 3 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych)
Kontrahent został postawiony w stan upadłości; spółka X zgłosiła powyższą wierzytelność do masy upadłości i w tym samym miesiącu dokonała odpisu aktualizującego w wysokości 12 200 zł (kwota netto + podatek VAT)	10 000 zł (bez VAT) – koszt uzyskania przychodów, spełniono bowiem przesłankę uprawdopodobniająca nieściągalność tej wierzytelności

Źródło: opracowanie własne.

Zgodnie z art. 16 ust. 1 pkt 26a i ust. 2a ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz art. 23 ust. 1 pkt 21 i ust. 3 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, odpisy aktualizujące należności od dłużników postawionych w stan likwidacji lub upadłości są zaliczone do kosztów uzyskania przychodów, jeśli spełniony jest tylko jeden z warunków – uprzednio zaliczono je do przychodów należnych. Jeżeli zatem należność od dłużnika postawionego w stan likwidacji lub upadłości była zaliczona do przychodów należnych, w rozumieniu podatku dochodowego, to odpis aktualizujący jest kosztem uzyskania przychodów. Dodać należy, że w kosztach uwzględnia się należność bez podatku VAT z tego względu, że nie był on przychodem należnym. Tabela 5 obrazuje skutki podatkowe w przypadku należności od dłużników postawionych w stan upadłości.

2.2 Należności przedawnione

Należności przedawnione to należności, których nie można dochodzić na drodze sądowej, ponieważ upłynął przewidywany prawem czas ich dochodzenia. Terminy przedawnienia roszczeń regulują przepisy kodeksu cywilnego.

Zgodnie z art. 16 ust. 1 pkt 20 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz art. 23 ust. 1 pkt 17 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, za koszty uzyskania przychodów nie uważa się wierzytelności odpisanych jako przedawnione. Oznacza to, że w razie wykonania przez podatnika – w związku z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą – świadczenia na rzecz innego podmiotu, u podatnika tego wystąpi przychód, niezależnie od tego, kiedy dłużnik będzie zobowiązany do zapłaty za to świadczenie, oraz niezależnie od tego, czy w ogóle za nie zapłaci. Jeżeli zaś dłużnik nie zapłaci za to świadczenie, a należność przysługująca podatnikowi z tego tytułu ulegnie przedawnieniu, to podatnik nie będzie mógł „skorygować” wykazanego przychodu, którego w rzeczywistości nie uzyskał, przez zaliczenie przysługującej mu wierzytelności, zaliczonej wcześniej do przychodów należnych, do kosztów uzyskania przychodów [*Biuletyn informacyjny*... 2003].

W pewnych okolicznościach mogą jednak zaistnieć przesłanki pozwalające podatnikowi na zaliczenie w ciężar kosztów uzyskania przychodów wartości tej wierzytelności, zaliczonej wcześniej do przychodów należnych. Ważne jest jednak, aby przesłanki te wystąpiły zanim dojdzie do przedawnienia tej wierzytelności. Podatnik musi więc wcześniej:

a) dokonać odpisów aktualizujących wartość należności – zanim te ulegną przedawnieniu (art. 16 ust. 1 pkt 26a ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych),

b) odpisać taką wierzytelność jako nieściągalną (art. 16 ust. 1 pkt 25 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych).

Skutek podatkowy wspomnianych czynności w dniu ich dokonania będzie identyczny i będzie polegał na zaliczeniu dokonanego odpisu w koszty uzyskania przychodów. Jednak w dniu przedawnienia wierzytelności sytuacja podatnika, który dokonał wcześniej (przed terminem przedawnienia wierzytelności) tylko odpisu aktualizującego wartość wierzytelności, będzie zupełnie inna aniżeli sytuacja podatnika, który odpisał tę wierzytelność jako nieściągalną. Na podstawie przepisów art. 12 ust. 1 pkt 4d ustawy, do przychodów podatnika zalicza się bowiem również „wartość należności umorzonych, przedawnionych lub odpisanych jako nieściągalne w tej części, od której dokonane odpisy aktualizujące zostały uprzednio zaliczone do kosztów uzyskania przychodów.” [*Biuletyn informacyjny* ... 2003]. Porównanie sytuacji obu wspomnianych podatników (A i B) prezentuje tab. 6.

Tabela 6. Porównanie sytuacji podatnika A i B

Data	Zdarzenie	Podatnik	Skutek podatkowy
Czerwiec 2002	sprzedaż towarów o wartości 20 000 zł podmiotowi Z	A B	20 000 zł – przychód należny (zgodnie z art. 12 ust. 3 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych)
Luty 2003	utworzenie odpisu aktualizującego wartość należności na kwotę 20 000 zł	A B	20 000 zł – koszt uzyskania przychodów (wraz z wystąpieniem przesłanek określonych w ustawie podatkowej)
Marzec 2004	odpisanie wierzytelności nieściągalnej w koszty 20 000 zł (wraz z wystąpieniem ku temu określonych przesłanek)	A B	<ul style="list-style-type: none"> - zaliczenie do przychodów (art. 12 ust. 1 pkt 4d ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych) równowartości dokonanego wcześniej odpisu aktualizującego zaliczonego w koszty uzyskania przychodów 20 000 zł - zaliczenie do kosztów uzyskania przychodów (art. 16ust. 1 pkt 25 wspomnianej wyżej ustawy) wartości netto wierzytelności, odpisanej jako nieściągalna 20 000 zł
Czerwiec 2004	upływa termin przedawnienia wierzytelności	A B	<ul style="list-style-type: none"> - przedawnienie wierzytelności nie powoduje powstania przychodu ani kosztu uzyskania przychodów - zaliczenie do przychodów (art. 12 ust. 1 pkt 4d wspomnianej ustawy) równowartości dokonanego wcześniej odpisu aktualizującego zaliczonego w koszty uzyskania przychodów 20 000 zł - wartość przedawnionej wierzytelności nie stanowi dla podatnika kosztu uzyskania przychodu

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Biuletyn informacyjny... 2003].

Podatkowo więc należności przedawnione czy nieściągalne, na które odpisy aktualizujące uprzednio dokonane zaliczono do kosztów uzyskania przychodów, zalicza się do przychodów, a następnie (tylko w razie należności nieściągalnych) zalicza się do kosztów podatkowych, jeśli się okaże, że spełniają one wymogi zaliczenia do kosztów uzyskania przychodów [*Biuletyn informacyjny...* 2003].

Jak wynika z przytoczonego przykładu, korzystniejsze skutki podatkowe wystąpiły dla podatnika A (nastąpiło pełne „zneutralizowanie” wykazanego przychodu w momencie odpisania wierzytelności jako nieściągalnej zanim uległa przedawnieniu). Podatnik B w efekcie będzie musiał zapłacić podatek dochodowy od wykazanego przychodu należnego, którego w rzeczywistości nie otrzymał.

2.3 Należności dochodzone na drodze sądowej

Za należności dochodzone na drodze sądowej uważa się roszczenia dochodzone w sądzie z powództwa cywilnego oraz te, co do których dłużnik nie zgłosił odmowy zapłaty, ale zwleka z ich uregulowaniem (spłatą). Należność skierowana na drogę postępowania sądowego jest należnością obciążoną ryzykiem niespłacalności, wobec czego niezbędne jest utworzenie stosownego odpisu aktualizującego jego wartość (art. 35b uor). Należność taką aktualizuje się do wysokości nieobjętej gwarancją lub innym zabezpieczeniem wierzytelności (przy czym zabezpieczenie takie musi być realne). Kwota odniesiona na konto pozostałych kosztów operacyjnych lub finansowych – zależnie od rodzaju należności – na tym etapie nie stanowi kosztu uzyskania przychodu. Nie występują bowiem przesłanki uprawdopodobnienia wierzytelności w rozumieniu art. 16 ust. 2a ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych. Kosztem uzyskania przychodów będą zaś opłacone koszty opłat sądowych.

Gdy potwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu należność zostaje skierowana na drogę postępowania egzekucyjnego, następuje uprawdopodobnienie nieściągalności tej należności w rozumieniu art. 16 ust. 2a pkt 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych. Jeżeli wierzytelność ta była uprzednio zarachowana jako przychód należny, to z chwilą skierowania na drogę postępowania egzekucyjnego odpis aktualizujący, utworzony uprzednio w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych, staje się kosztem uzyskania przychodów do wysokości ujętej uprzednio w przychodach podatkowych (czyli bez należnego podatku VAT i należnych odsetek, gdyż te nigdy nie były zarachowane jako przychód).

W razie uiszczenia należności przez dłużnika wraz z kwotą należnych odsetek oraz zasądzonych kosztów procesu powstaje przychód podatkowy, na który złożą się następujące elementy [*Biuletyn informacyjny...* 2004]:

- równowartość odpisu aktualizującego zaliczonego po skierowaniu zasądzonej należności na drogę postępowania egzekucyjnego do kosztów uzyskania przychodów (art. 12 ust. 1 pkt 4e),

- wartość otrzymanych odsetek zawartych w kwocie odzyskanej należności,
- zwrot kosztów procesu zawarty w odzyskanej należności, jeśli zaliczono je wcześniej do kosztów uzyskania przychodów.

Należy dodać, że w momencie uregulowania przez dłużnika należności mamy do czynienia z sytuacją opisaną w art. 35c uor – z ustaniem przyczyny, dla której dokonano odpisu aktualizującego. Wówczas, zgodnie z wymienionym przepisem uor, równowartość całości lub odpowiedniej części uprzednio dokonanego odpisu aktualizującego zwiększa wartość należności i podlega zaliczeniu odpowiednio do pozostałych przychodów operacyjnych lub przychodów finansowych. Również na podstawie przepisów o podatku dochodowym równowartość takiego odpisu, zaliczonego do kosztów podatkowych, stanowi przychód podlegający opodatkowaniu.

3. Podsumowanie

Zasady zaliczenia do kosztów uzyskania przychodów odpisów aktualizujących wartość należności oraz należności odpisanych jako nieściągalne regulują przepisy art. 16 ust. 1 pkt 25 i 26, art. 16 ust. 2 i 2a ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, art. 23 ust. 1 pkt 20 i 21 oraz art. 23 ust. 2 i 3 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych. Generalnie za koszty uzyskania przychodów nie uważa się ani odpisów aktualizujących wartość należności, ani należności nieściągalnych. Wymienione przepisy określają jednak wyjątki od tej zasady. Zarówno odpis aktualizujący wartość należności, której nieściągalność została uprawdopodobniona, jak i wierzytelność nieściągalna, której nieściągalność została udokumentowana zgodnie z wcześniej wymienionymi przepisami, mogą być uznane za koszt uzyskania przychodów tylko wtedy, gdy wierzytelność uprzednio – na podstawie art. 12 ust. 3 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz art. 14 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych – zarachowano jako przychód należny. Dodać należy, że w myśl art. 16 ust. 2a i odpowiednio art. 23 ust. 3 odpisy aktualizujące wartość wierzytelności, uznane za koszt uzyskania przychodów, nie mogą przekraczać kwoty tych wierzytelności pomniejszonej o wartość zobowiązań dotyczących należności objętych odpisem, wynikających z określonych zabezpieczeń i poręczeń. Zgodnie z przepisami podatkowymi, do kosztów uzyskania przychodów jednostka ma prawo zaliczyć odpis aktualizujący wartość należności tylko do wysokości odpowiadającej sumie zarachowanej na przychody należne, tj. wartości z faktury sprzedaży pomniejszonej o podatek VAT. Gdy należność obejmuje również podatek VAT, odpis aktualizujący tworzy się na całą kwotę, łącznie z podatkiem VAT. VAT nie będzie natomiast uznany za koszt uzyskania przychodów ze względu na to, że nie zalicza się go – zgodnie z art. 12 ust. 4 pkt 9 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych – do przychodów należnych.

Do kosztów uzyskania przychodów jednostka może zaliczyć odpis aktualizujący należność, która była zarachowana do przychodów należnych w momencie

uprawdopodobnienia jej nieściągalności, np. w sytuacji gdyby wierzytelność potwierdzono prawomocnym orzeczeniem sądu i skierowano ją na drogę postępowania egzekucyjnego.

Jeśli ustaną przyczyny, dla których dokonano odpisów aktualizujących wartość należności, równowartość tych odpisów, uprzednio zaliczonych do kosztów podatkowych, zalicza się (na podstawie przepisów art. 12 ust. 1 pkt 4e ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz art. 14 ust. 2 pkt 7c ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych) do przychodów podlegających opodatkowaniu.

Należy również dodać, że dokonywanie odpisów z tytułu utraty wartości aktywów (a więc również należności) powoduje powstawanie różnic przejściowych między wartością księgową a wartością podatkową tych aktywów, w wyniku czego należy ustalić aktywa z tytułu podatku odroczonego.

Literatura

Biuletyn informacyjny dla służb ekonomiczno-finansowych, dodatek nr 24 z dnia 20 listopada 2003 r., GOFIN, Gorzów Wielkopolski 2003.

Biuletyn informacyjny dla służb ekonomiczno-finansowych, z dnia 10 czerwca 2004 nr 17 (484), GOFIN, Gorzów Wielkopolski 2004.

Komentarz do ustawy o rachunkowości – Rachunkowość – MSR – Podatki, red. A. Jarugowa, T. Martynik, ODDK, Gdańsk 2002.

Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (DzU 2000 nr 14, poz. 176 z późn. zm.) (ostatnia zmiana DzU 2004 nr 123, poz. 1291).

Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (DzU 2002 nr 54, poz. 654 z późn. zm.) (ostatnia zmiana DzU 2004 nr 123, poz. 1291).

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (DzU 2002 nr 76, poz. 694 z późn. zm.) (ostatnia zmiana DzU 2004 nr 96, poz. 959).

FISCAL RESULTS OF MAKING RESERVES FOR BAD DEBT

Summary

In accordance with the Polish income tax legislation, reserves for bad debt are not considered as the tax costs. However the Income Tax Law specifies the exceptions to this rule. After meeting the legal conditions reserves for bad debt it can be rated among the tax costs.

This article presents fiscal results connected with making reserves for bad debt and with ceasing of the reason for which reserves for bad debt were made.